

Література:

1. Дем'янюк А.В. Пріоритетні напрями бюджетної політики України в умовах трансформаційних процесів державотворення. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/12974> (дата звернення: 10.09.2019 р.).
2. Офіційний сайт Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 10.09.2019 р.).
3. Руденко В.В., Лукашук Д.М. Проблеми формування податкових доходів Державного бюджету України та шляхи їх вирішення. URL: <http://intkonf.org/rudenko-vv-lukashuk-dm-problemi-formuvannya-podatkovih-dohodiv-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-ta-shlyahi-yih-virishennya/> (дата звернення: 10.09.2019 р.).

Дерлиця Андрій Юрійович

*канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

NEW PUBLIC FINANCE: ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ ФІНАНСІВ

У середині ХХ ст. відомий соціолог Елвін Тоффлер передбачив входження цивілізації у постіндустріальну епоху, описавши її як нову інформаційну, електронну, енергетичну та космічну добу [1]. У опублікованій у 2017 році роботі “Четверта промислова революція” професор Клаус Шваб стверджує, що світ уже знаходиться на початку революції, яка докорінно змінює спосіб життя, господарювання та взаємодії людей [2]. Попередні промислові революції дозволили відмовитись від використання сили тварин, зробили можливим масове виробництво, принесли цифрові можливості мільярдам людей. Четверта промислова революція характеризується новими технологіями, які зливають фізичний, цифровий та біологічний світи, впливають на всі сфери без винятку. Швидкість її розгортання К. Шваб порівнює із цунамі.

Незалежно від підходів різних авторів до нумерації промислових революцій та суспільних формацій існує однозначна згода, що сучасні зміни ідуть по експоненті і зумовлені вони цифровізацією економіки та суспільства. Головну роль у цьому процесі відіграють такі технології як

штучний інтелект, робототехніка, 3D друк, доповнена реальність, “великі дані” (big data), хмарні та туманні обчислення, машинна взаємодія тощо. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 – 2020 роки дає наступне визначення цифровізації – “насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможлиблює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір” [3]. Такого роду технологічні зміни не можуть не відобразитись на функціонуванні фінансових інститутів.

Передбачення процесів у майбутньому є предметом окремої сфери знань – футурології (від лат. futurum — майбутнє та грец. λόγος — вчення). Даний напрямок досліджень пов’язаний зі спробою з’ясування майбутніх, потенційних станів суспільства і соціальних процесів, виходячи із комплексних досягнень суспільствознавчих і природничих наук. Висновки футурології часто не можуть бути доведені із повною науковою строгістю, оскільки не піддаються оцінці за допомогою формальної логіки. Проте даний напрямок активно розвиває сучасна політекономія намагаючись спрогнозувати трансформацію світової економіки. Вважаємо, що стосовно проблематики фінансів доцільно ставити питання про започаткування нового напрямку у рамках фінансової науки — фінансової футурології. Її можна визначити як вчення про перспективні та потенційні риси фінансової системи майбутнього на основі знань про тенденції і вектори розвитку технологій, економіки та суспільства. Даний напрямок є абсолютно новим не лише для вітчизняної, але і для західної фінансової думки.

Оскільки суспільні фінанси знаходяться на стику економічних, соціальних і політико-управлінських процесів, доцільно оцінювати перспективи їх трансформації під впливом кожного зі згаданих напрямків.

Зрушення у економічному базисі суспільних фінансів характеризуватимуться наступними обставинами:

- зміною ролі факторів суспільного виробництва: замість природних ресурсів, капіталу та робочої сили пріоритет отримують інформація, технологія та якісне управління;

- кардинальним підвищенням ефективності суспільного виробництва внаслідок автоматизації, роботизації, застосування штучного інтелекту. Це призведе до зростання доданої вартості та появи додаткових можливостей її перерозподілу;

- зміною енергетичної парадигми з причини відмови від енергетики вуглеводнів, що зумовить зрушення у структурі економіки та вплине на доходи бюджетів, зокрема внаслідок перегляду системи акцизів;

- формуванням нової економіки сфер освіти, охорони здоров'я, культури, науки, управління, громадської безпеки. Поява нових видів послуг та способів їх постачання зумовить необхідність зміни обсягів та структури бюджетного фінансування;

- виникненням нових видів та сфер економічної діяльності у цифровій сфері, які необхідно буде охопити фіском;

- повним переходом до безготівкових розрахунків, що відкриє можливість забезпечення постійної ідентифікації учасників економічних відносин і ефективного обліку та контролю господарських операцій.

Зміна соціальних умов вплине на сферу суспільних фінансів внаслідок:

- зникнення цілих сфер працевлаштування людини та окремих видів професій, що поставить проблему безробіття на новому рівні;

- зростання тривалості життя, що викличе необхідність перегляду пенсійної системи;

- нові інформаційні технології забезпечать якісну фінансову інклюзію – рівний доступ особи до суспільних благ та послуг незалежно від місця проживання, стану здоров'я, рівня доходів і статусу громадянина тощо;

- рейтинги особи у соціальних мережах уже стають складовою її кредитного рейтингу, а у перспективі податкового рейтингу;

- цифровізація приведе до формування нового виміру публічності – звуження сфери приватного життя на користь публічних, загальносуспільних процесів.

Вплив на суспільні фінанси внаслідок цифровізації політико-управлінських механізмів проявляється у наступному:

- відбувається автоматизація більшості процесів і процедур, які мають місце в управлінні суспільними фінансами;

- державні та місцеві фінанси стають повністю публічними;

- розширюється практика застосування системи електронного, громадського бюджету, особливо на рівні місцевого самоврядування;

- відкривається можливість застосування елементів прямої демократії стосовно прийняття рішень у сфері загальнодержавних фінансів;

- технологія Великих даних (Big Data) дозволить владі приймати правильні управлінські рішення на основі збору інформації про реальні суспільні запити;

- деталізація та повнота інформації про усі операції та економічні процеси дозволить повністю змінити якість макроекономічного аналізу та забезпечить оперативність державного регулювання економіки.

Окреслимо окремі ймовірні риси, які можуть набути суспільні фінанси під впливом окреслених тенденцій у майбутньому. Серед можливих перспективних новацій у сфері оподаткування:

- рух у напрямку повного виключення взаємодії суб'єкта з фіскальними органами, забезпечення максимального автоматизму всіх операцій і нездатність платника вплинути на розрахунок та адміністрування податку, відсутність необхідності у деклараціях та звітності;

- усі платежі автоматично перераховуватимуться під час проведення господарських операцій: актів купівлі – продажу, отримання прибутку тощо;

- система ідентифікації особи зробить можливим стягнення податків на споживання за індивідуальними ставками в залежності від доходів особи, структури її витрат;

- стане можливою реалізація омріяної теоретиками минулого ідеї єдиного податку – який системно та автоматично об'єднуватиме усі об'єкти оподаткування та враховуватиме доходи, обсяг майна, споживання та заощадження індивіда або домогосподарства;

- технологія блокчейн і застосування стійких цифрових ідентифікаторів унеможливить податкові зловживання (у тому числі на митниці).

У сфері бюджетних витрат і функціонування бюджетних установ можна спрогнозувати:

- зміну структури державних видатків, зокрема зниження витрат на управління, обслуговування державного боргу та економічну діяльність;

- зростання частки послуг, які надаються бюджетними установами дистанційно (документооборот, консультування, дистанційна діагностика захворювань, дистанційна освіта тощо);

- повсюдне запровадження цифрового робочого місця державного службовця і роботу на державу вдома;

– модифікацію діючого механізму державних запозичень через банківську систему та на фінансовому ринку, який містить суттєву спекулятивну складову. Вільні кошти населення напряму спрямовуватимуться з рахунків громадян до бюджету на умовах кредитування.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що на протязі часового горизонту у 10 – 15 років система суспільних фінансів, як і загалом фінансова система у розвинутих державах зазнає кардинальних трансформацій. Це вимагає застосування перспективного наукового аналізу, зокрема з позицій фінансової футурології з метою оцінки можливого впливу становлення цифрової економіки та цифрового суспільства на функціонування фінансових інститутів.

Література:

1. Тоффлер Е. Третя Хвиля. К.: Вид. дім «Всесвіт», 2000. 480 с.
2. Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію. Харків: «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 416 с.
3. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки / Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#n13> (дата звернення: 09.11.2019 р.).

Джала Христина Володимирівна
студентка групи ФФ-32

Тернопільського національного економічного університету

Квасниця Оксана Василівна

*канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: СУТЬ ТА ФУНКЦІЇ

Закріпивши право територіальної громади безпосередньо здійснювати місцеве самоврядування, Конституція України [1] і Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2] в такий спосіб підвищили роль і значення різноманітних форм прямого волевиявлення територіальних громад з метою вирішення або участі у вирішенні питань, віднесених до відання місцевого самоврядування, включаючи й ті з них,